

Uzaktan Eğitim Yoluyla Yapılan Hayat Bilgisi Dersine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi

Investigation of Teachers' Views on Life Studies Lesson Through Distance Education

 <https://doi.org/10.52105/temelegitim.12.1>

Birol SUSAM¹

 <https://orcid.org/0000-0003-4963-551X>

Almina GÖNÜL²

 <https://orcid.org/0000-0002-7577-9106>

Begüm BAŞAR³

 <https://orcid.org/0000-0001-7691-7737>

Mehmet Kaan DEMİR⁴

 <https://orcid.org/0000-0001-8797-0410>

Geliş Tarihi/Received: 25/06/2021 Kabul Tarihi/Accepted: 30/08/2021 Yayın Tarihi/Published: 15/10/2021

Özet:

Tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi toplumları tüm alanlarda etkisi altına almıştır. Pandemi sürecinde diğer alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da bazı önlemler alınması zorunluluk haline gelmiştir. Bulaş riskinin azaltılması amacıyla yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitime geçilmiştir. COVID-19 pandemisi döneminde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi derslerine yönelik öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim desende planlanmıştır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla görüşme soruları geliştirilmiştir. Elde edilen bu verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bulgulara göre uzaktan eğitim platformlarına erişimde yaşanan sorunların başında teknolojik donanım yetersizliği gelmektedir. Uzaktan eğitim yolu ile işlenen Hayat Bilgisi dersinde yaparak yaşayarak öğrenmenin gerçekleşmemesi büyük bir eksiklik olarak görülmüştür. Buna ek olarak öğrencilerin yeterince söz hakkı alamadığı, uzaktan eğitim yoluyla yapılan derslerde sunum ve video gibi dijital ders içeriklerinin paylaşımının daha kolay olduğu, somut aktivite yapılamadığı, uygulamalı etkinliklerin öğrenci için yetersiz kaldığı ve öğretmenlerin çoğunun uzaktan eğitim platformu kullanım bilgisine bağlı olarak kendilerini uzaktan eğitim konusunda yeterli hissettikleri anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Hayat Bilgisi Dersi, Uzaktan Eğitim

Abstract:

The COVID-19 pandemic, which has affected the whole world, has affected societies in all areas. One of the social areas affected by this pandemic process is education. During the pandemic process, it has become a necessity to take some precautions in the field of education as in other fields. With the emergence of the COVID-19 epidemic, distance education was initiated by interrupting school education in order to reduce the risk of transmission. The application of distance education is seen as a solution to the problem experienced due to the closure of schools due to the epidemic. This study, which aims to examine teachers' views on the Life Studies lessons given through distance education during the COVID-19 pandemic period, was planned in the phenomenology pattern, one of the qualitative research methods. Interview questions were developed by the researchers to collect research data. The research data were obtained by using the created interview questions and content analysis technique was used in the analysis of these data. According to the findings obtained, the lack of technological equipment is the leading problem in accessing distance education. The failure to learn by doing and living in the Life studies lesson, which is taught through distance education, was seen as a major deficiency. In addition, students do not have enough right to speak, it is easier to share digital course content such as presentations and videos in distance education courses, concrete activities are not available, practical activities are inadequate for the student, and most of the teachers have a good knowledge of using distance education platforms, they feel themselves competent in distance education.

Keywords: Technological Course Material, Improving Classroom Teaching, Primary School.

¹ birolsusam@gmail.com

² alminagonul@gmail.com

³ begumbasar00@gmail.com

⁴ mkdemir2000@yahoo.com

Önerilen Atıf Bilgisi/To Cite This Article: Susam, B., Gönül, A., Başar, B., ve Demir, M. K. (2021). Uzaktan Eğitim Yoluyla Yapılan Hayat Bilgisi Dersine Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi, *Temel Eğitim Dergisi*, 12, 6-17. <https://doi.org/10.52105/temelegitim.12.1>

	<p>Bu makale Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır. Makalenin okuma, indirme, kopyalama, dağıtma ve yazdırma hakları herkes için kalıcı olarak serbest bırakılmıştır.</p> <p>This article is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license and permanently free for everyone to read, download, copy, distribute and print.</p>	
---	--	---

1. Giriş

İnsanlık günümüze kadar birçok felaket atlatmış ve bu felaketlerden ders çıkarmış, felaketlere karşı önlemler bularak ve bu önlemleri yaygınlaştırarak varlığını sürdürmüşlerdir. Örneğin, depremler, fırtınalar, yangınlar ve salgın hastalıklar dünya üzerinde insan yaşamını tehlikeye atmış veya insanların yaşam şeklini değiştirmeye zorlamıştır (Sarı ve Nayır, 2020). İnsanlığın karşılaştığı felaketlerden biri olan COVID-19, 31 Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei eyaletinin Vuhan kentinde, nedeni o an anlaşılamayan zatürre vakaları bildirmiş ve 5 Ocak 2020 tarihinde daha önce insanlar üzerinde görülmemiş yeni bir koronavirüs tanımlanmıştır. 12 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak duyurulan Covid-19 salgını; fiziksel, sosyal ve ruhsal olarak dünya insanlığını tehdit etmeye devam etmektedir (Budak ve Korkmaz, 2020). Dünya genelini hızlı bir biçimde etkisi altına almaya başlayan Covid-19, Türkiye'de, 11 Mart 2020 tarihinden itibaren görülmeye başlanmıştır. Türkiye'de COVID-19 vakalarının görülmesiyle birlikte 16 Mart 2020 tarihinde yüz yüze eğitime ara verilerek 23 Mart 2020 tarihinden itibaren uzaktan eğitim süreci başlamıştır. Doğan ve Koçak 'a (2020) göre ülkemizdeki şartlar doğrultusunda eğitim alanında yapılan yenilikler bu süreçte daha fazla yararlanılmaya başlanmıştır.

Türkiye, aradan geçen 1 yılı aşkın süre içerisinde vaka sayılarının artışına paralel olarak birçok kez belirli düzeylerde, belirli sınıflarda, belirli yerleşim birimlerinde yüz yüze eğitime ara vermiş ve uzaktan eğitime geçmiştir. Her ne kadar dünyada 4 milyona yaklaşan vefat sayıları ülkemizde 50 binlerde kalsa da aşılama sürecinde yaşanan aksaklıklar da uzaktan eğitimi zorunlu kılan sebeplerden olmuştur.

Uzaktan eğitim bir eğitim yönetimi olarak tanımlanmaktadır ve bu eğitim felsefesinde teknoloji kritik bir öneme sahiptir (Bates, & Bates, 2005). Bilişim teknolojilerinde ortaya çıkan yenilik ve gelişmelerin yanında internetin yaygınlaşması ile bilgiye ulaşma kolaylaşmış ve eğitim her yerde uygulanabilir hale gelmiştir (Doğan ve Koçak, 2020). Uzaktan eğitim uygulamalarının 1996 yılından itibaren ekonomik olarak gelişen ve gelişmekte olan birçok ülkede kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu sayede öğrenciler tercih ettikleri mekan ve zamanda öğretmenle yüz yüze görüşmeden eğitim alma imkanına sahip olmuştur (Bates, & Bates, 2005).

İnternet yolu ile uzaktan eğitim hizmetini gerçekleştirmek için oluşturulan sistemler, öğrenme idare (yönetim) sistemleri (Learning Management Sytem) olarak adlandırılmaktadır. Bu sistemlerde eğitici, sistem yöneticisi, ders açıcısı, öğrenci gibi kullanıcılar tanımlanmıştır. Kullanıcılar sistem üzerinden sohbet odaları, canlı görüntü, mesaj tahtaları, ders içerikleri, ödevler ve değerlendirme araçlarından yararlanmaktadır. Bu araçlar internet aracılığıyla öğrenci-materyal-öğretmen arasındaki etkileşimin oluşmasına imkan sağlamaktadır (Akdemir, 2011).

COVID-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitime geçilmesi ile tüm sınıf kademesindeki öğrenciler derslerine uzaktan eğitim yoluyla devam etmişlerdir. Tüm sınıf kademelerinde verilen derslerin merkezinde toplumu ve hayatı anlamlandırmayı amaç edinen, yaşantısal yönü güçlü olan Hayat Bilgisi dersi bulunmaktadır (Aykaç, 2011). Temel bilgilerin oluşmasına zemin hazırlayan Hayat Bilgisi dersi, sınıf seviyesindeki ilerleme ile yerini diğer derslere bırakmaktadır. Buradan anlaşılacağı gibi Hayat Bilgisi dersi ile oluşturulan temel ne kadar güçlü olursa süreç içerisinde karşılaşılan diğer derslerdeki bilgilenme hızı o kadar fazla olacaktır (Tuncer, 2009).

Hayat Bilgisi dersi, öğrencinin aile ortamından formal öğrenme ortamlarına girdiği okulda, öğrencilere o güne kadar hayatında öğrendiklerini ilişkilendirme fırsatı sağlayan (Bektaş, 2007); öğrencinin daha önceki yaşantılarından yola çıkarak oluşturulmuş, öğrenciye temel yaşam becerilerini kazandırmayı amaçlayan bir derstir (Kılıç, 2010). Öğrencilerin kimliğinin oluşmaya başladığı ilkökulda Hayat Bilgisi dersinin büyük bir öneme sahip olduğu görülmektedir (Güneş ve Demir, 2007). Ortaya çıktığı 1926 yılından itibaren 2005 yılına kadar taşıdığı öneme uygun olarak "mihver ders" olarak da tanımlanan Hayat Bilgisi dersi, özellikle 2005 ve sonrası yıllara ait öğretim programlarında da önemini özellikle ilk kez okula başlayan çocuklar için korumuştur. Okul dışı okul öncesi dönem ile örgün eğitim arasındaki ilk köprü olan bu dersin sınıf öğretmenlerince 6-9 yaş çocuklarına ilk defa uzaktan verilecek olması da şüphesiz önemli bir değişimdi.

Hayat Bilgisi dersine yönelik çalışmalar incelendiğinde; uzaktan eğitim platformları üzerinden işlenen derslere yönelik yeterli sayıda çalışma olmadığı görülmektedir. Örgün eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitimde de öğretmenin deneyimleri, değerlendirmeleri ve görüşleri derslere yönelik sürecin geliştirilmesi açısından büyük öneme sahiptir. Günümüz pandemi şartlarında uzaktan eğitim yoluyla Hayat Bilgisi dersi işlenişinin ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu sebeple yapılan çalışma ile COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim platformları üzerinden uzaktan eğitim yoluyla yapılan Hayat Bilgisi dersine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda da öğrencilerin uzaktan eğitime erişim imkanlarının yeterliliği, sınıf öğretmenlerinin ve öğrencilerin bu süreçte karşılaştıkları sorunlar, Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre güçlü ve zayıf yönleri, uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinin öğrenciler için yeterlilik durumu ile sınıf öğretmenlerinin kendilerini yeterli hissetme durumları alt problemler olarak ele alınmıştır.

2. Yöntem

Uzaktan eğitim yoluyla yapılan Hayat Bilgisi dersine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi amaçlayan bu çalışmada nitel yöntemlerden "olgubilim" deseni kullanılmıştır. Olgubilim desende verilere ulaşılabilecek kaynaklar odak olarak belirlenen konuyu yaşayan ve deneyimleyen bireylerden oluşmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014).

Çalışma Grubu

Araştırma çalışma grubu Samsun İl Bafra ilçesindeki ilkokullarda görevli 16 Sınıf Öğretmeninden oluşmaktadır. Bu araştırma çalışma grubu oluşturulmasında amaçsal örneklem kullanılmıştır. Araştırmanın hedefine göre birikim ve bilgi açısından uygun durumların seçilmesi amaçsal örneklemdir (Büyüköztürk vd., 2014).

Veri Toplama Aracı

Araştırma veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından ilgili araştırmalar incelenerek ve uzman görüşü alınarak geliştirilen 7 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla oluşturulan görme soruları şu şekildedir;

- Öğrencilerin uzaktan eğitime erişim imkânları yeterli midir?
- Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinde hangi sorunlarla karşılaşmaktasınız?
- Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinde öğrenciler hangi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?
- Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre güçlü yönleri nelerdir?
- Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre zayıf yönleri nelerdir?
- Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinin öğrenciler için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
- Uzaktan eğitim için kendinizi yeterli hissediyor musunuz? Neden?

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi tekniği belirli kural dâhilinde kodlama yoluyla metin içerisindeki kelimelerin daha küçük kategorilerle özet haline getirildiği yenilenebilir bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2014).

Araştırmada Etik

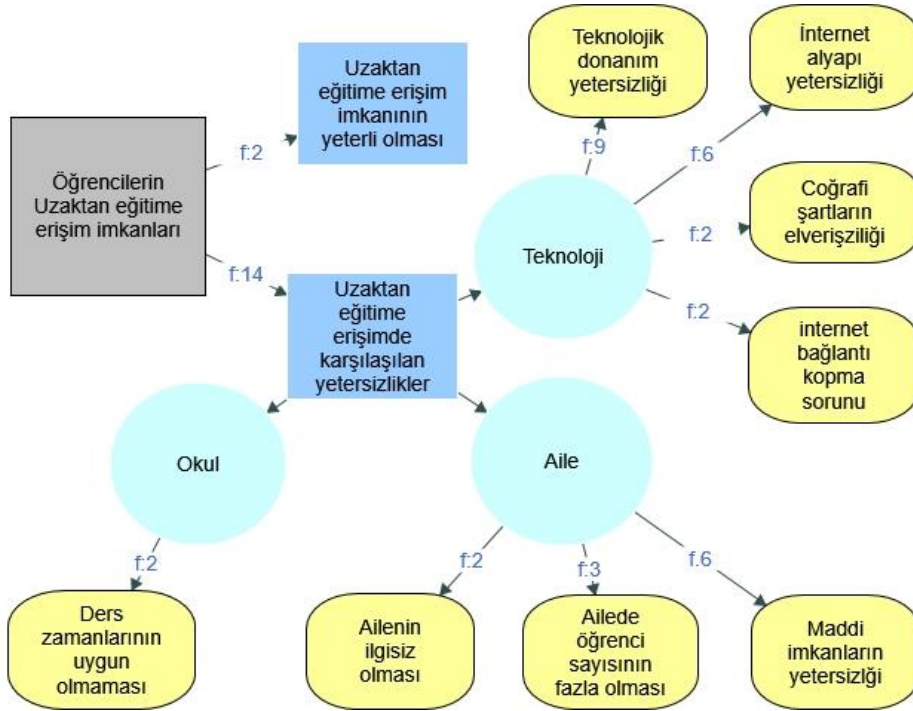
Araştırmaya başlamadan önce Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 19.01.2021 tarihli ve 02/13 (E-84026528-050.01.04-2100008870) sayılı kararı ile bu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiş; çalışma grubunda bulunan öğretmen adayları bilgilendirilmiş ve onayları alınmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde uzaktan eğitim yoluyla yapılan Hayat Bilgisi dersine yönelik öğretmen görüşlerine ait bulgular yer almaktadır.

Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Erişim İmkânlarına Ait Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu olan “Öğrencilerin uzaktan eğitime erişim imkanları yeterli midir?” sorusuna katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplara ait bulgular Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Öğrencilerin uzaktan eğitime erişim imkanları

Katılımcı öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre uzaktan eğitime erişim imkânı iki üst kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler uzaktan eğitime erişim imkânının yeterli olması (f:2) ve uzaktan eğitime erişimde karşılaşılan yetersizlikler (f:14) şeklindedir.

Uzaktan eğitime erişimde karşılaşılan yetersizlikler üç grupta sunulmuştur. Bu gruplar teknoloji, aile ve okuldur. Teknolojik yetersizlikler; teknolojik donanım yetersizliği (f:9), internet altyapı yetersizliği (f:6), coğrafi şartların elverişsizliği (f:2) ve internet bağlantı kopma sorunu (f:2) şeklindedir. Aileden kaynaklı yetersizlikler; maddi imkân yetersizliği (f:6), ailede öğrenci sayısının fazla olması (f:3) ve ailenin ilgisiz olması (f:2) şeklindedir. Okula ilişkin yetersizlik ise dersin zamanının uygun görülmemesi (f:2) şeklindedir.

Uzaktan eğitime erişim imkanlarını yeterli internet bağlantısı olmaması, hanede öğrenci sayısının fazla olması ve teknolojik donanım yetersizliğine bağlayan bir sınıf öğretmenin görüşü şu şekildedir:

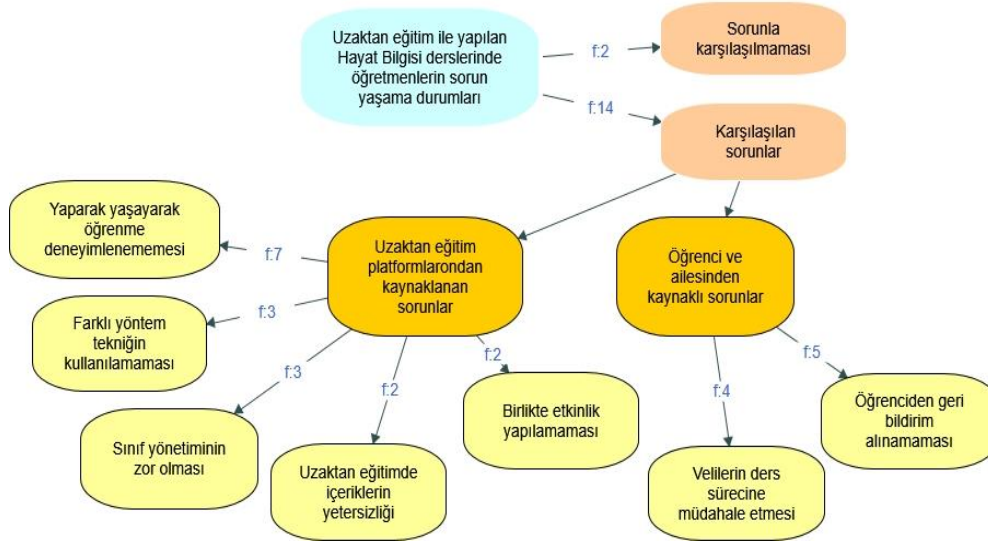
(Ö-5) “Öğrencilerin uzaktan eğitime erişim imkanları yeterli değil. Evde internetleri olmadığı için telefon internetlerinden bağlanıyorlar ama bu da yetersiz kalıyor. Ev içindeki öğrenci sayısı fazla olduğunda teknolojik cihaz yetersizliklerden kimin hangi derse bağlanacağı belli olmuyor, bu sebeple derse katılmayan öğrenciler oluyor.”

Öğrencilerin uzaktan eğitime erişim imkanını internet altyapı sorununa ve yeterli cihazın olmamasından dolayı yetersiz gören bir sınıf öğretmenin görüşü şu şekildedir:

(Ö-6) “Öğrencilerin erişim imkanları yeterli değil. Maddi imkanları olsa bile şebeke çekmediğinde yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Onun dışında derse katılım için ihtiyaç duyulan tablet ve telefon gibi cihazların yetersizliği karşımıza çıkıyor. Alt yapı ve teknik imkanların iyileştirilmesine ihtiyaç var.”

Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim İle Verilen Hayat Bilgisi Dersinde Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlara Ait Bulgular

Katılımcı görüşlerine ulaşmak amacıyla sorulan ikinci soru olan “Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinde hangi sorunlarla karşılaşmaktasınız?” sorusuna verilen yanıtların analiz sonuçları Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Uzaktan eğitim ile yapılan Hayat Bilgisi derslerinde öğretmenlerin sorun yaşama durumları

Katılımcı yanıtlarına göre Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile verilen Hayat Bilgisi dersinde öğretmenlerin sorunlarla karşılaşma durumları; sorunla karşılaşılması (f:2) ve karşılaşılan sorunlar (f:14) olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Uzaktan eğitim ile verilen derslerde karşılaşılan sorunlar, öğrenci ve ailesinden kaynaklı sorunlar ile uzaktan eğitim platformlarından kaynaklı sorunlar olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Öğrenci ve ailesinden kaynaklı yaşanan sorunlar; öğrenciden geri bildirim alınamaması (f:5), verilen ders sürecine müdahale edilmesi şeklindedir. Uzaktan eğitim platformlarından kaynaklı sorunlar ise; yaparak yaşayarak öğrenmenin deneyimlenememesi (f:7), farklı yöntem tekniğinin kullanılmaması (f:3), sınıf yönetiminin zor olması (f:3), uzaktan eğitimde içerik yetersizliği (f:2) ve birlikte etkinlik yapılamaması (f:2) şeklindedir.

Uzaktan eğitim ile yapılan derslerde karşılaştığı sorunları yaparak yaşayarak öğrenmenin deneyimlenememesi ve öğrenciden geribildirim alınamaması şeklinde açıklayan bir sınıf öğretmenin görüşü şu şekildedir;

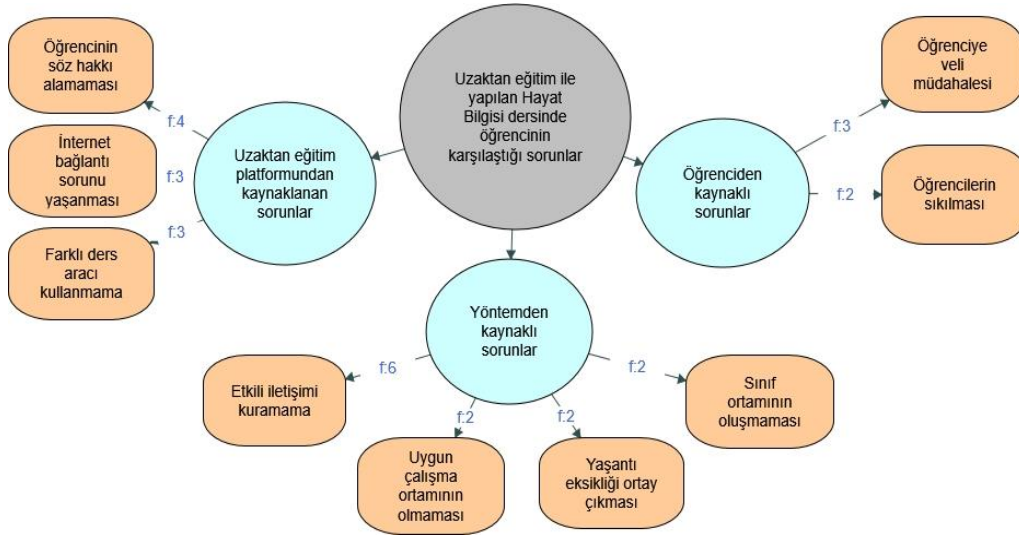
(A-9) "Uzaktan eğitim üzerinden Hayat Bilgisi dersinde daha çok konuşma ve konuşturma üzerinde duruyorum. Genel olarak ses sıkıntısı yaşadığımız için ders çok bölünüyor. Yaparak yaşayarak öğrenmeyi gerçekleştirmediğimiz için de benim açımdan tam olarak sıkıntılı bir süreç. Verdiğim ödevlerin kontrolünü yapamıyorum, veli ile iletişime geçmek istiyorum ama destek alamıyorum. Öğrencilerimin durumunun gerilemesi endişesi taşıyorum."

Katılımcının uzaktan eğitim ile yapılan derslerde karşılaştığı sorunları birlikte etkinlik yapılamaması ve yaparak yaşayarak öğrenmenin deneyimlenememesi şeklinde sıraladığı görüşü aşağıda verilmiştir.

(BS-1) "Hayat Bilgisinde bazı kazanımlar öğrencilerin okulda olduğu varsayılarak hazırlandığı için uzaktan öğrenciler bireysel çalıştığı için tam istenileni yapamıyoruz. Örneğin güvenlik konusunu işlerken somutlaştırıyorduk. Bu anlamda eksiklerimiz oluyor. Grup etkinliği yapmada sorun oluyor. Zoom dan en fazla konuşuyoruz ya da yazı yazabiliyoruz. Drama yaptırıyoruz. Grup etkinlikleri olmuyor. Yaptırsak bile çok kısıtlı oluyor. Hayat Bilgisinde kazandırmaya çalıştığımız beceriler çevrede yaşadığı şeyler biz onun farkında olması için çalışıyoruz. Bu nedenle uzaktan zor."

Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim İle Verilen Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Öğretmen görüşlerine ulaşmak amacıyla sorulan üçüncü soru olan "Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinde öğrenciler hangi sorunlarla karşılaşmaktadırlar?" sorusuna verilen yanıtların analiz sonuçları Şekil 3'de verilmiştir.

Şekil 3. Uzaktan eğitim ile yapılan Hayat Bilgisi derslerinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar

Katılımcı öğretmenlerin yanıtlarına göre uzaktan eğitim ile yapılan Hayat Bilgisi derslerinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar üç grup altında toplanmıştır. Bu gruplar öğrenciden kaynaklı sorunlar, yöntemden kaynaklı sorunlar ve uzaktan eğitim platformundan kaynaklı sorunlar şeklindedir. Öğrenciden kaynaklı sorunlar; öğrenciye veli müdahalesi (f:3) ve öğrencilerin sıkılması (f:2) şeklindedir. Yöntemden kaynaklı sorunlar; etkili iletişim kuramama (f:6), uygun çalışma ortamının olmaması (f:2), yaşantı eksikliği ortaya çıkması (f:2) ve sınıf ortamının oluşmaması (f:2) şeklindedir uzaktan eğitim platformundan kaynaklı sorunlar ise öğrencinin söz hakkı alamaması (f:4), internet bağlantı sorunu yaşanması (f:3) ve farklı ders aracı kullanmama (f:3) şeklindedir.

Öğrencilerin uzaktan eğitim üzerinden verilen derslerde internet bağlantı sorunu yaşadığını belirten bir sınıf öğretmenin görüşü aşağıda verilmiştir.

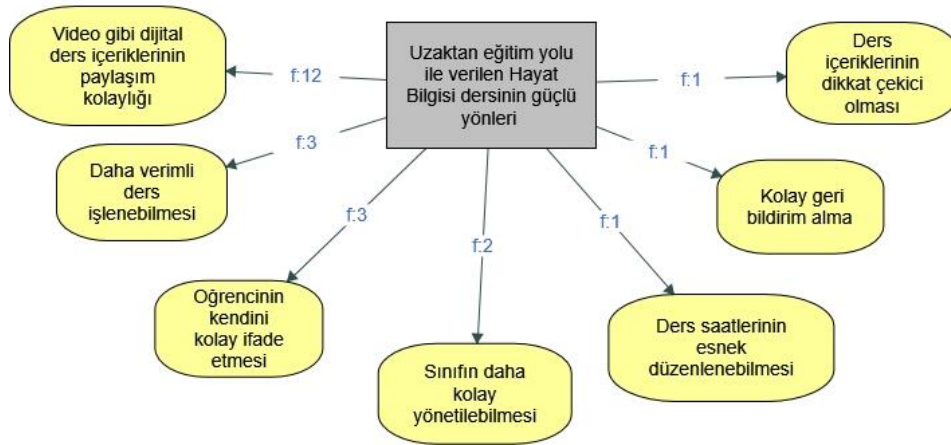
(A-4) "Öğrencilerin bağlanması, derse katılımı gibi sebeplerden kaynaklanan aksaklıklar yaşanmaktadır. Bazı öğrencilerin evdeki teknolojik donanımları ve altyapı eksiklikleri olduğu için bu durum derslerde olumsuz bir etki yaratabiliyor."

Öğrenci ile etkili iletişim kurulamadığı konusunda görüş bildiren bir sınıf öğretmenin görüşü şu şekildedir;

(A-7) "Öğrencilerle pratik yaparak öğrenmeyi tam olarak gerçekleştiremiyoruz. Ekrandan görseller bile yeterli olmuyor, yaşantı eksikliği ortaya çıkıyor. Soru çözerken çocuklar en doğruyu seçemiyor. Birebir ilgilenme imkanı olmuyor. Derste sürekli tekrara dönmemiz öğrencilerin sıkılmasına sebep oluyor. Hayat Bilgisinde konular her yıl biraz daha gelişerek karşımıza çıkıyor lakin bir sonraki seneye eksik öğrenme ile geçilmemeli. Hepsinden önemlisi Hayat Bilgisi hayatın içinden bir derstir ama hayatı yaşayamıyorlar."

Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Yolu İle Verilen Hayat Bilgisi Dersinin Okulda Yüz Yüze Verilen Hayat Bilgisi Dersine Göre Güçlü Yönlerine Ait Bulgular

Katılımcı öğretmen görüşlerine ulaşmak amacıyla sorulan üçüncü soru olan "Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre güçlü yönleri nelerdir?" sorusuna verilen yanıtların analiz sonuçları Şekil 4'de verilmiştir.

Şekil 4. Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yolu ile verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre güçlü yönleri

Araştırmaya katılan öğretmen yanıtlarına göre uzaktan eğitim yolu ile verilen Hayat Bilgisi dersinin güçlü yönleri; video gibi dijital ders içeriklerinin paylaşım kolaylığı (f:12), daha verimli ders işlenebilmesi (f:3), öğrencinin kendisini kolay ifade etmesi (f:3), sınıfın daha kolay yönetilmesi (f:2), ders saatlerinin esnek düzenlenebilmesi (f:1), kolay geri bildirim alma (f:1) ve ders içeriklerinin dikkat çekici olması (f:1) şeklindedir.

Uzaktan eğitim ile yapılan Hayat Bilgisi derslerinin okulda yapılan derslere göre daha verimli işlenebildiği hakkındaki bir sınıf öğretmeninin görüşü şu şekildedir;

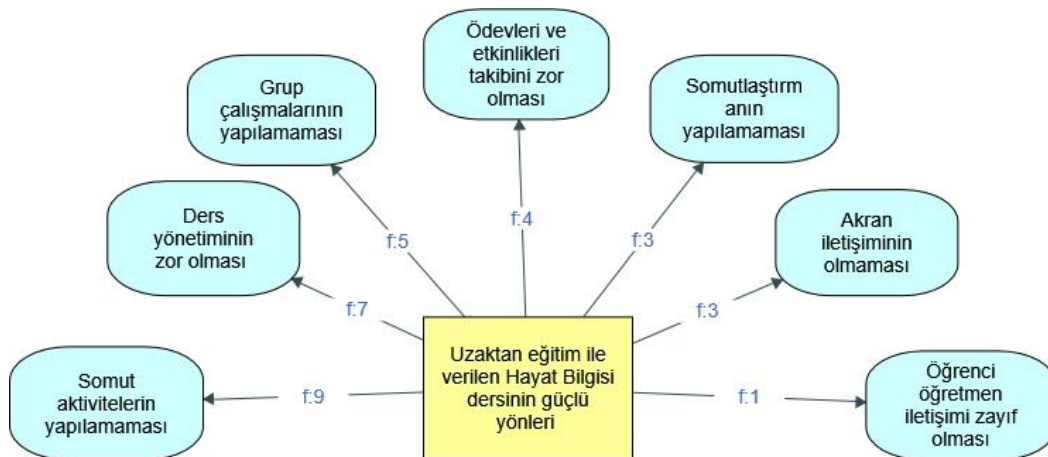
(A-9) “Canlı derslerde ekran paylaşımı yapabilmek bize farklı aktiviteler sunabiliyor. Görsel sunuları arttırmak dersin havasını değiştiriyor ve çeşitli oyunlar oynamak öğrencilerin derse ilgisini arttırıyor. Güçlü yön olarak bunları söyleyebilirim.”

Katılımcı öğretmenin verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre güçlü yönü medya paylaşım kolaylığı olarak gösterdiği görüşü aşağıda verilmiştir.

(A-3) “Ders içerisinde konularla ilgili daha fazla resim video vb. gösterme imkânı buluyoruz. Çocukların daha fazla araştırma yapmasına olanak sağlanmış oluyor. Çocukların yaşı itibarıyla de bu gibi dijital unsurların dikkat çekici olduğunu düşünüyorum. Bunu avantaja çevirebilmek büyük kazanç sağlıyor.”

Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Üzerinden Verilen Hayat Bilgisi Dersinin Okulda Yüz Yüze Verilen Hayat Bilgisi Dersine Göre Zayıf Yönleri

Öğretmen görüşlerine ulaşmak amacıyla sorulan üçüncü soru olan “Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre zayıf yönleri nelerdir?” sorusuna verilen yanıtların analiz sonuçları Şekil 5’de verilmiştir.

Şekil 5. Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre zayıf yönleri

Araştırma sorularına yanıt veren öğretmenlere göre uzaktan eğitim ile verilen Hayat Bilgisi dersinin zayıf yönleri; somut aktivitelerin yapılamaması (f:9), ders yönetiminin zor olması (f:7), grup çalışmalarının yapılamaması (f:5), ödev ve etkinliklerin takibinin zor olması (f:4), somutlaştırmanın yapılamaması (f:3), akran iletişiminin olmaması (f:3) ve öğrenci ve öğretmen iletişiminin zayıf olması (f:1) şeklindedir. Akran iletişimi olmadığı yönünde görüş bildiren bir sınıf öğretmenin görüşü aşağıda verilmiştir.

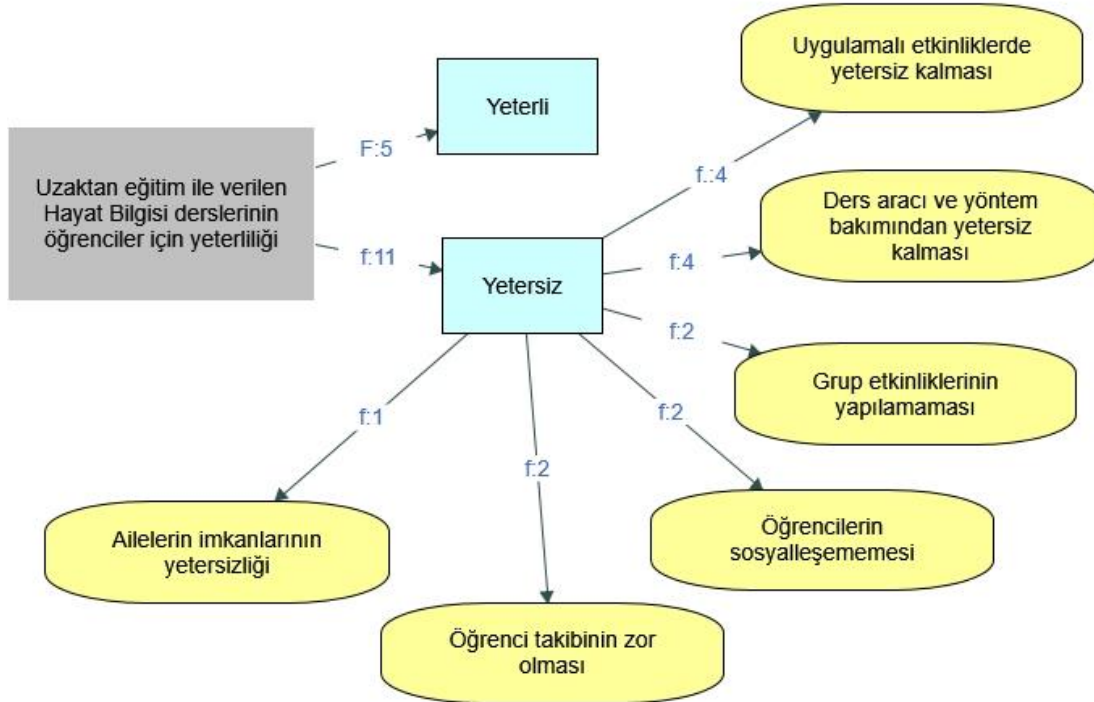
(BS-9) “Okulda drama yaparken oluşturduğum ortamı sanalda oluşturamıyorsunuz. Okulda duygusal zekaya hitap edemiyorsunuz. Duygular için içine giremiyor. Çocuğun bir tarafı eksik kalıyor. Okuldaki sosyalleşme sanalda eksik kalıyor.”

Uzaktan eğitim ile yapılan Hayat Bilgisi derslerinde somut aktiviteler yapılamadığı ve öğrenci öğretmen iletişiminin zayıf olduğu konusunda görüş bildiren katılımcı görüşü şu şekildedir;

(A-5) “Uzaktan eğitim ile verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre teorik açıdan verimli, uygulama açısından yetersiz kalınması en zayıf nokta. Uzaktan eğitim platformu geliştirilmeye çalışılıyor lakin bağlantı sorunları devam ediyor. Bu da derslerin geç başlamasına, ders gidişatında aksamalara sebep oluyor. Elektrik kesintisinde dersi istemeden bırakıyoruz. Diğer gün ders başında dersin tekrarını yapmak gerekiyor. Mesela Hayat Bilgisinden bir konuyu anlatıyorum, kitaba dönüp oradaki resmi yapmak istiyorlar, bu sıkıntı olabiliyor. Uzaktan müdahale edememek ayrıca sorun, okulda öğrenciyi yönlendirmek, öğrenciyle paylaşım yakalamak daha kolaydı.”

Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim İle Verilen Hayat Bilgisi Dersinin Öğrenciler İçin Yeterli Olma Durumuna Ait Bulgular

Öğretmen görüşlerine ulaşmak amacıyla sorulan üçüncü soru olan “Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim yoluyla verilen Hayat Bilgisi dersinin öğrenciler için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?” sorusuna verilen yanıtların analiz sonuçları Şekil 6’de verilmiştir.

Şekil 6. Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile verilen Hayat Bilgisi dersinin öğrenciler için yeterlilik durumu

Araştırmaya katılan öğretmen görüşlerine göre uzaktan eğitim ile verilen Hayat Bilgisi dersinin öğrenciler için yeterlilik durumu yeterli (f:5) ve yetersiz (f:11) olmak üzere ika ana başlık altında incelenmiştir. Uzaktan eğitim ile verilen Hayat Bilgisi dersinin öğrenciler için yetersiz olma durumları; uygulamalı etkinliklerde yetersiz kalması (f:4), ders aracı ve yöntem bakımından yetersiz kalması (f:4), grup etkinliklerinin yapılamaması (f:2), öğrencilerin sosyalleşememesi (f:2), öğrenci takibinin zor olması (f:2) ve ailelerin imkanlarının yetersizliği (f:1) şeklindedir.

Öğrencilerin sosyalleşemediği ve grup çalışmaları yapılamadığı konularında görüş bildiren bir sınıf öğretmenin görüşü aşağıda verilmiştir.

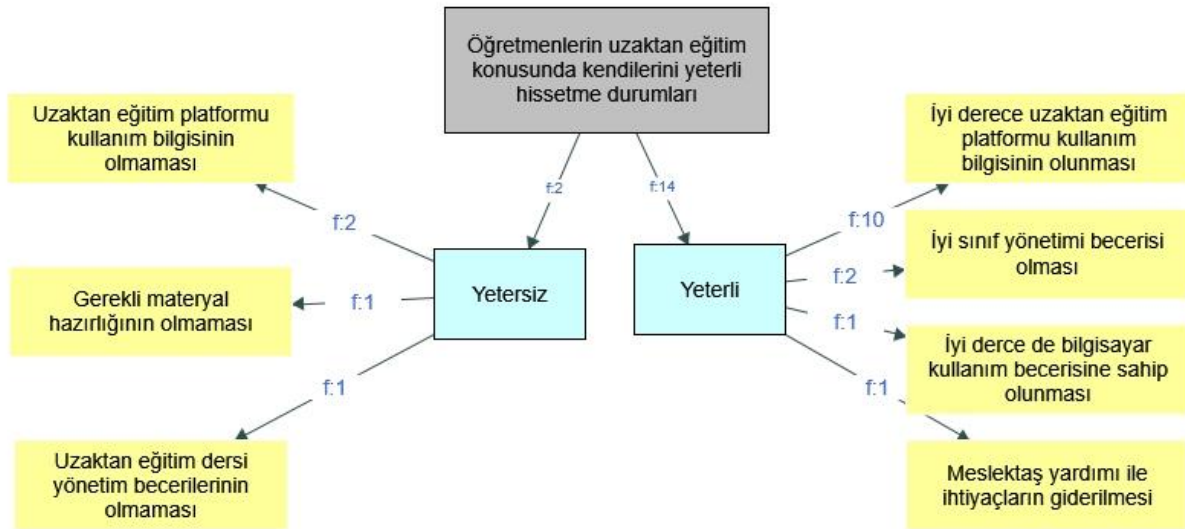
(A-4) "Akademik olarak yeterli ama uygulamaya dökme konusunda yetersiz. Çünkü Hayat Bilgisi sosyal çevre demektir. Biz bunu yansıtmıyoruz. Bireysel ağırlıklı bir ders işlenmesi söz konusu olduğu için öğrencilerin sosyalleşme ihtiyaçları karşılanmıyor ve iletişim kurma becerileri gelişmiyor. Grup çalışması yapamıyoruz, farkı uygulamaları destekleyen bir sistem değil."

Uygulamalı etkinliklerin yetersiz olduğu konusunda görüş bildiren katılımcı öğretmenin görüşü şu şekildedir;

(A-7) "Teorik açıdan yeterli olabilir ama kazandırılmak istenenler sözde kalıyor. Öğretmen öğrenciyi bilgi akışı var ama çocuklar konuları kişiselleştiremiyor ve bilgilerin hayata transferi gerçekleşmiyor."

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Konusunda Kendilerini Yeterli Hissetme Durumuna Ait Bulgular

Öğretmen görüşlerine ulaşmak amacıyla sorulan üçüncü soru olan "Uzaktan eğitim için kendinizi yeterli hissediyor musunuz? Neden?" sorusuna verilen yanıtların analiz sonuçları Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7. Öğretmenlerin uzaktan eğitim konusunda kendilerini yeterli hissetme durumu

Katılımcı öğretmenlerin kendilerinin uzaktan eğitim konusunda yeterli hissetme durumları iki ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar yeterli (f:14) ve yetersiz (f:2) şeklindedir. Katılımcıların uzaktan eğitim konusunda kendilerini yeterli hissetme durumları; iyi derecede uzaktan eğitim platformu kullanma bilgisine sahip olması (f:10), iyi sınıf yönetimi becerisine sahip olunması (f:2), iyi derecede bilgisayar kullanma becerisine sahip olunması (f:1) ve meslektaş yardımı ile ihtiyaçların giderilmesi (f:1) şeklindedir. Katılımcıların kendilerini yetersiz hissetme durumları ise uzaktan eğitim platformu kullanım bilgisinin olmaması (f:2), gerekli materyal hazırlığının olmaması (f:1) ve uzaktan eğitim dersi yönetim becerisinin olmaması (f:1) şeklindedir.

Uzaktan eğitimde ders yönetme becerisine sahip olmadığı konuda görüş bildiren bir sınıf öğretmenin görüşü aşağıda verilmiştir.

(A-9) "İlk zamanlara göre gelişme gösterdim ama hala yeterli değilim. Öğrenciler ekrandan duygularımı okuyamıyor. Ses tonumu yükseltiyorum ama orada neye dikkat çekmek istediğim ya da neye kızdığım anlaşılıyor, uzaktan eğitim bir başka. Bu sebeple kendimi geliştirmem gerekiyor."

Yeterli uzaktan eğitim platformu kullanım bilgisine sahip olmadığı konusunda görüş bildiren katılımcının görüşü aşağıda verilmiştir.

(A-2) "Başlangıçtan bu yana çeşitli eğitim- öğretim yazılımları, uygulamaları ve platformları öğrenerek uzaktan eğitim sürecimizi daha renkli hale getirmeye özen gösterdim ama hala kendimi tam anlamıyla yeterli bulduğum söylenemez."

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin çoğu uzaktan eğitime erişim imkanlarını yetersiz bulsa da erişim imkanlarının yeterli olduğu konusunda görüş bildiren öğretmenler de olmuştur. Yaşanan bu yetersizlikler teknolojik, aileden kaynaklı ve okula ilişkin sorunlar olarak üçe ayrılmıştır. Teknolojik yetersizliklerin başında donanım yetersizliği gelmektedir. Bunun yanında internet altyapısının yetersiz olması ve internet bağlantısında kopmalar yaşanması ile coğrafi şartların etkisi teknolojik yetersizlik sağlayıcıları arasındadır. Aile ilgisizliği, ailede öğrenci sayısının fazla olması ile ailenin maddi şartlarının yetersiz olması aileden kaynaklı yetersizliklerdir. Okula ilişkin yetersizlik ise ders zamanlarının öğrenciye uygun olmamasıdır. Demir ve Özdaş'a (2020) göre uzaktan eğitim sürecinde altyapı yetersizlikleri ile veli ve öğretmenlerle yeterli iletişim kurulamaması gibi sorunlarla karşılaşmıştır.

Uzaktan eğitim platformları üzerinden yapılan Hayat Bilgisi derslerinde sorunla karşılaşmadığını düşünen öğretmenler yanında yaşanan sorunlar olduğunu düşünen öğretmenler de vardır. Karşılaşılan sorunlar iki grupta incelenecek olursa karşılaşılan sorunlar öğrenci ve ailesinden kaynaklı sorunlar ve uzaktan eğitimden kaynaklı sorunlar olmak üzere olmak üzere iki ana başlık altında toplanmıştır. Öğrenci ve ailesinden kaynaklı sorunlar öğrencilerden geri bildirim alınmaması ve velilerin ders sürecine müdahale etmesidir. Uzaktan eğitimden kaynaklı sorunların başında yaparak yaşayarak öğrenmenin olmaması gelmektedir. Bunun yanı sıra farklı yöntem ve tekniğin kullanılmaması, sınıf yönetiminin zor olması, uzaktan eğitim platformlarındaki içeriklerin öğrencilere yetersiz gelmesi ile öğrencilerin öğretmen ve öğrencilerle birlikte etkinlik yapamamasıdır. Adıgüzel'e (2020) göre öğretmenler kısa bir süre içinde alışık olmadıkları uzaktan eğitime geçmek zorunda kalmıştır. Öğretmenler uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitime ilgisizliği, teknolojik olanakların yetersizliği, öğretmenlerin teknolojiyi kullanma konusunda yeterli mesleki beceriye sahip olmaması ve öğrenci başarısının değerlendirme şekline ilişkin belirsizlik gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Arslan ve Şumuer'e (2020) göre dijital içerik eksikliği, derslerin planlanması, etkileşim eksikliği, internet bağlantısı ve donanım eksiklikleri uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlardandır.

Uzaktan eğitim ile Hayat Bilgisi dersine katılan öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar öğrencilerden kaynaklı sorunlar, yöntemden kaynaklı sorunlar ve uzaktan eğitimden kaynaklı sorunlar olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Öğrenciden kaynaklı sorunlar; öğrenciye veli müdahalesi ve öğrencilerin sıkılması şeklindedir. Yöntemden kaynaklı sorunların başında etkili iletişim kuramama gelmektedir. Ayrıca uygun çalışma ortamının olmaması, yaşantı eksikliği ortaya çıkması ve sınıf ortamı oluşturulamaması yöntemden kaynaklı diğer sorunlardır. Öğrencilerin uzaktan eğitim üzerinden katıldığı Hayat Bilgisi derslerinde yaşadığı uzaktan eğitimden kaynaklı sorunlar öğrencini söz hakkı alamaması, internet bağlantı sorunu yaşaması ve farklı ders aracı kullanamama şeklindedir. Özgül, Ceren ve Yıldız'a (2020) göre aile ve öğrenciye yönelik uzaktan eğitim sürecine yönelik rehberlik faaliyetleri bakanlıkça planlanmalıdır. Yine uzaktan eğitim sürecinin faydalı ve planlı şekilde ilerlemesi için öğretmen, öğrenci ve okul yöneticilerine MEB tarafından eğitimler verilmelidir.

Uzaktan eğitim üzerinden verilen Hayat Bilgisi dersinin okulda yüz yüze verilen Hayat Bilgisi dersine göre güçlü yönlerinin başında video gibi dijital ders içeriklerinin paylaşım kolaylığının olmasıdır. Diğer güçlü yönleri olarak ise derslerin daha verimli olması, öğrencinin kendisini kolay ifade etmesi, sınıf yönetiminin daha kolay olması, daha az öğrencinin derse katılması ve buna bağlı olarak sınıf yönetiminin kolay olması, esnek ders saatleri olması, öğrencilerden kolay geri bildirim alınması ve dijital ders içeriklerinin dikkat çekici olması şeklinde belirten sınıf öğretmenleri söz konusudur. Özdoğan ve Berkant'a (2020) göre uzaktan eğitimin avantajlı yönleri daha sıklıkla yüz yüze eğitime göre zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitimin yapılabilmesi, birtakım kısıtlamalar içerisinde eğitim ihtiyacının karşılanabilir olması, teknolojinin eğitim içerisindeki önemi üzerindeki farkındalığın artması, derslerin defalarca izlenebilir olması, hastalığın bulaşmasına yönelik koruma sağlanması, teknolojik beceri geliştirme ile ortamsal olarak öğrenme kolaylığı sağlanması şeklinde sıralanabilir.

Uzaktan eğitim üzerinden verilen Hayat Bilgisi derslerinin okulda yüz yüze verilen derslere göre zayıf yönlerinin başında sınıf öğretmenlerine göre somut aktivitelerin yapılamaması gelmektedir. Diğer zayıf yönler ders yönetiminin zor olması, grup çalışmasının yapılamaması, ödev ve etkinliklerin takibinin zor olması, somutlaştırmanın yapılamaması, akran iletişiminin olmaması ve öğrenci öğretmen iletişiminin zayıf olmasıdır. Özdoğan ve Berkant'a (2020) göre uzaktan eğitimin dezavantajları, ölçme ve değerlendirme eksikliği, teknik olarak yaşanan problemler, internet ve bilgisayar eksikliği, motivasyon kaybı, fırsat eşitsizliği, etkileşim yetersizliği, sosyalleşme eksikliği ve sürece hazırlıksız olma olarak sıralanmaktadır (Özdoğan ve Berkant, 2020).

Hayat Bilgisi dersi öğrencilerin temel yaşam becerilerini kazanmalarını ve kazandıkları bilgi ve becerileri kendi yaşamlarına aktarmalarını amaçlayan ilkököl düzeyindeki ilk derstir (Süral ve Girman,

2019). Uzaktan eğitim üzerinden yapılan Hayat Bilgisi derslerinin öğrenciler için yeterli olma durumu bazı sınıf öğretmenlerince yeterli, bazılarınca da yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Uzaktan eğitim üzerinden yapılan Hayat Bilgisi derslerinin öğrenciler için yetersiz olma durumları uygulamalı etkinliklerin yetersiz kalması, ders aracı ve yöntem bakımından yetersiz olması, grup etkinliklerinin yapılamaması, ders aracı ve yöntem bakımından eksik olması ve uygulamalı etkinliklerin eksik kalmasıdır. Özyürek, vd. (2016) öğrencilerin yarısına yakınının çevrimiçi dersi takip ettiği, ders takiplerine engel olan en önemli sebebin internet bağlantısının kesilmesi olduğu, diğer sebeplerin genellikle ev ortamına bağlı durumlardan kaynaklandığını belirtmiştir.

Öncelikli olarak öğretmenlerin uzaktan eğitim konusunda bilgi eksikliklerinin giderilmesi, kendilerini derslerini işlerken daha rahat hissetmelerini sağlanmalıdır (Ünal ve Bulunuz, 2020). Bu araştırmada katılımcı öğretmenler çoğunlukla kendilerini uzaktan eğitim üzerinden uzaktan eğitim verme konusunda yeterli hissetmektedirler. Kendilerinin yeterli hisseden öğretmenler bu durumu iyi derece uzaktan eğitim platformu kullanım becerisi olmasına, iyi derece sınıf yönetimi becerisi sahibi olmasına, iyi bilgisayar kullanım becerisine sahip olmasına ve meslektaşların yardımı ile ihtiyaçların giderilmesine bağlamışlardır. Uzaktan eğitim konusunda kendilerini yetersiz gören sınıf öğretmenleri bu durumlarını uzaktan eğitim kullanım platformunu kullanım bilgisine sahip olmaması, gerekli materyal hazırlığının olmaması ve uzaktan eğitim yönetim becerisine sahip olmamasına bağlanmışlardır.

Dünyada hâlihazırda yaşanan pandemi bitse bile gelecekte gerek doğal gerekse de biyolojik ya da laboratuvar kökenli yeni pandemilerin görüleceği tehdidi/gerçeği tüm ülkelere, toplumlara, uluslararası örgütlere önemli görevler vermektedir. Yani Covid-19 pandemisi “tedbirini al ey dünya” diyerek ilk uyarısını yüz milyonlarca insan üzerinden yapmıştır. Türkiye’ de şüphesiz pandemi sonrası gerek teknoloji, alt yapı, erişebilirlik ve eğitim programı, mekan, donanım, uygulama ve personel bağlamında yeni pandemilere hazırlanmalıdır. Uzaktan eğitim yoluyla uzaktan eğitim üzerinden yapılan Hayat Bilgisi dersleriyle ilgili olarak bu araştırma kapsamında sunulan önerilere aşağıda yer verilmiştir.

- Öğrenci ve öğretmenlerin yararlanabilmesi adına internet altyapı ve donanım ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğretmenlere uzaktan eğitim platformları ile ilgili mesleki eğitimler planlanmalıdır.
- Öğretmenlerin meslektaşlarıyla deneyim ve bilgilerini paylaşmalarını sağlayıcı platformlar kurulmalıdır.
- Ailelere uzaktan eğitim süreci hakkında bilgi veren seminerler düzenlenmelidir.
- Öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine olanak sağlayacak şekilde öğretim programları uzaktan eğitime uygun hale getirilmelidir.

5. Kaynaklar

- Adıgüzel, A. (2020). Salgın sürecinde uzaktan eğitim ve öğrenci başarısını değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 253-271.
- Akdemir, O. (2011). Yükseköğretimimizde uzaktan eğitim. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 69-71.
- Arslan, Y., & Şumuer, E. (2020). Covid-19 döneminde sanal sınıflarda öğretmenlerin karşılaştıkları sınıf yönetimi sorunları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 201-230.
- Aykaç, N. (2011). Hayat bilgisi dersi öğretim programında kullanılan yöntem ve tekniklerin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi Sinop ili örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 113-126.
- Bates, A. W., & Bates, T. (2005). *Technology, e-learning and distance education*. Psychology Press.
- Bektaş, M. (2007). Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin öğrencilerin proje başarıları ve tutumlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 9-28.
- Budak, F., & Korkmaz, Ş. (2020). Covid-19 pandemi sürecine yönelik genel bir değerlendirme: Türkiye örneği. *Sosyal Araştırmalar ve Yönetim Dergisi*, (1), 62-79.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Demir, F., & Özdaş, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 273-292.
- Doğan, S., & Koçak, E., (2020). Eba sistemi bağlamında uzaktan eğitim faaliyetleri üzerine bir inceleme. *Journal Of Economics And Social Research*, 7(14), 111-124.

- Güneş, T., & Demir, S. (2007). İlköğretim müfredatındaki hayat bilgisi derslerinin öğrencileri fen öğrenmeye hazırlamadaki etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 169-180.
- Kılıç, Z. (2010). *İlköğretimde hayat bilgisi dersinde aile katılımı çalışmaları* (Master's Thesis). Anadolu Üniversitesi.
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 13-43.
- Özgül, E., Ceran, D., & Yıldız, D. (2020). Uzaktan eğitimle yapılan türkçe dersinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 395-412.
- Özyürek, A., Begde, Z., Yavuz, N. F., & Özkan, İ. (2016). Uzaktan eğitim uygulamasının öğrenci bakış açısına göre değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 595-605.
- Sarı, T., & Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: sorunlar ve fırsatlar. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Süral, İ., & Girmen, P. (2019). Hayat bilgisi dersinde dijital bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 289-304.
- Tuncer, Ö. (2009). İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Master's Thesis). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, M., & Bulunuz, N. (2020). Covid-19 salgını dönemi uzaktan eğitim çalışmaları ve sonraki süreçle ilgili fen bilimleri öğretmenlerinin görüş ve önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(1), 343-369.